

Evelina Kristanova
(Łódź)

Ilustrowany miesięcznik społeczno-kulturalny i literacki „Rodzina Polska” (1927-1939). Ogólna charakterystyka pisma

W okresie dwudziestolecia międzywojennego periodyki o charakterze społeczno-kulturalnym i literackim odegrały znaczącą rolę¹. Stanowiąc zaledwie 5% ogólnej liczby tytułów i osiągając nakład od 10 do 12 tys. egzemplarzy, kształtowały w dużej mierze opinię wśród inteligencji². Na swoich łamach poruszały aktualne zagadnienia literatury, sztuki, muzyki, teatru i kina. Książka zajmowała szczególne miejsce poprzez recenzje nowości, przeglądy wydawnicze, konkursy, powieść w odcinkach oraz reklamę. Zakupiony pojedynczy egzemplarz „przechodził z rąk do rąk” i był czytany przez szersze grono odbiorców.

Wśród tytułów reprezentatywnych dla tego okresu należy wymienić popularne i liberalne „Wiadomości Literackie” Mieczysława Grydzewskiego³. W opozycji do nich powstało wiele pism, m.in. prawicowe „Prosto z Mostu”⁴, lewicowe „Sygnały”⁵, periodyki Kościoła katolickiego jak poznańska „Kultura”, czy „Tęcza”⁶. Istotne miejsce zajęły także pilsudczykowski „Pion”⁷, literacki „Marchoń”⁸,

¹ Taka kategoria czasopism nie istniała ówczesnie; tytułów należy poszukiwać wśród czasopism literackich i ogólnoinformacyjnych tego okresu.

² A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939*. Warszawa 1980, s. 258, 262.

³ Zob. M. Toporowski, *„Wiadomości Literackie” 1924-1933. Zestawienie treści*. Warszawa 1939; J. Sakowski, *XXX-lecie „Wiadomości Literackich”*. Londyn 1957; A. Czachowski, *„Wiadomości Literackie” 1934-1939. Bibliografia zawartości*. Warszawa 1999; M. Czarnecki, *U źródeł polskiego liberalizmu. „Wiadomości Literackie” wobec Kościoła katolickiego w latach 1924-1939*. Radom 2004; E. Szawerno, *„Nugat” na Węgrzech – „Wiadomości Literackie” w Polsce*. Warszawa 2006.

⁴ K. Sierocka, *Czasopisma literackie*. W: *Literatura polska 1918-1975*. T. 2. Warszawa 1993, s. 63-144; D. Patkaniowska, *„Prosto z mostu”*. W: *Słownik literatury polskiej XX wieku*. Pod red. A. Brodzkiej. Warszawa 1995, s. 864-871.

⁵ T. Bujnicki, *„Sygnały”*. W: *Słownik literatury polskiej...*, s. 1052-1055.

⁶ Zob. K. Koźniewski, *Historia co tydzień. Szkice o tygodnikach społeczno-kulturalnych*. Warszawa 1976, s. 335-380; E. Kristanova, *Reklama książki na łamach poznańskiej „Kultury” (1936-1939)*, *„Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum”* 2001, Nr 10, s. 107-118; także, *Program społeczny i kulturalny „Tęczy” (1927-1939) na tle prasy katolickiej w II Rzeczypospolitej*. Łódź 2006.

⁷ Zob. S. Jaworski, *Od „Drogi” do „Pionu”*. (O kształtowaniu się sanacyjnego programu „upaństwowienia” literatury), *„Kwartalnik Komisji Historyczno-Literackiej” Oddział w Krakowie* 1967, nr 5; tenże, *Pion*. W: *Słownik literatury polskiej...*; K. Sierocka, *Czasopisma literackie...*; także, *Magazyny literackie dwudziestolecia międzywojennego*, *„Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”* 1983, nr 1, s. 119-130; także, *Warszawskie czasopisma literackie. Cz. 2, Lata 1932-1939*. W: *Warszawa II Rzeczypospolitej 1918-1939*. Pod red. M. Drozdowskiego. T. 1. Warszawa 1968, s. 163.

⁸ Zob. W. P. Szymański, *„Marchoń” 1934-1938*. W: *Obraz literatury polskiej XIX i XX wieku*. Seria 6, T. 1. Warszawa 1979; S. Burkot, *Marchoń na Parnasie. Szkice literackie*. Warszawa 1980; J. Musiał, *„Marchoń” (1934-1939). Antologia tekstów*. Kraków 2002.

„Przegląd Warszawski”⁹, filozoficzno-literackie „Verbum” i „Zet”¹⁰. Osobną grupę tworzyły czasopisma grup literackich, jak „Skamander”, „Zdrój”, „Żagary”, czy „Czartak”¹¹. Do lewicowych czasopism literackich należały: „Dźwignia”, „Lewar”, „Nowa Kwadryga”¹². Zagadnienia literatury i kultury podejmowały również periodyki kobiece, z których warto wspomnieć o „Bluszczu” i „Pani”¹³. Wymienione pisma zostały w większości omówione w monografiach i artykułach¹⁴.

Obok tytułów najbardziej popularnych, istniały także pisma mniej znane, które nie doczekały się opracowań w literaturze przedmiotu. Pod tym względem na zainteresowanie badaczy czekają chociażby czasopisma katolickie. Do nich należał bogato ilustrowany miesięcznik „Rodzina Polska”. Brakuje o nim choćby wzmianki w opracowaniu Andrzeja Paczkowskiego i Krystyny Sierockiej¹⁵. Tytułu nie uwzględniła także *Wielka encyklopedia PWN* ani *Encyklopedia „białych plam”*. Miesięcznik zarejestrowała jedynie *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944* Zygmunta Zielińskiego¹⁶. Krótkie wzmianki o niektórych opracowaniach dotyczących radia i kina na łamach „Rodziny Polskiej” znajdujemy w książce Jerzego Plisa¹⁷. Warto zatem zasygnalizować niezmany periodyk poprzez ogólną jego charakterystykę.

Charakterystyka „Rodziny Polskiej”

Opis oparto na podstawie analizy zawartości wszystkich roczników „Rodziny Polskiej”. Przedstawiono formę zewnętrzną i ogólny zarys treści miesięcznika, z uwzględnieniem założeń programowych. Pismo zmieniało wygląd i strukturę w zależności od koncepcji następujących po sobie redaktorów naczelnych.

⁹ Zob. A. Z. Makowiecki, „Przegląd Warszawski” 1921-1925. W: *Obraz literatury polskiej...*

¹⁰ Zob. M. Kunowska-Porebna, „Verbum” (1934-1939). *Propozycje dialogu*. [B. m.] 1970; „Verbum” (1934-1939). *Pismo i środowisko*. Oprac. M. Błońska, M. Kunowska-Porebna, S. Sawicki. T. 1, *Materiały do monografii* i T. 2, *Wybór artykułów*. Lublin 1976; R. Pęgiewska-Piotrowska, *Literacka problematyka wschodnio- i południowosłowiańska na łamach czasopisma „Zet”*. W: *Slawistyczne studia literaturoznawcze poświęcone VII Międzynarodowemu Kongresowi Slawistów*. Wrocław 1973; J. Speina, „Zet” 1932-1939. W: *Obraz literatury polskiej...*

¹¹ Zob. J. Stradecki, *W kręgu Skamandra*. Warszawa 1971; T. Bujnicki, M. Stępień, *Czasopisma nurtu lewicowego*. W: *Obraz literatury polskiej...*; K. Sierocka, *Lewicowe czasopisma literackie lat 1918-1939*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1979, nr 4; H. Górka, *Dzieje wileńskiej lewicy*. (Od „Żagarów” do „Poprostu”), „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1979, nr 3; W. Studencki, „Czartak”, „Zesz. Nauk. WSP Opole Hist. lit.” 1974, z. 12; U. Gumuła, O „Czartaku” E. Zegadłowicza, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego. Prace Historyczno-literackie” 1978, nr 8; S. Lichański, Od „Ponowy” do „Czartaka”, „Poezja” 1978, nr 7/8.

¹² Zob. K. Woźniakowski, „Lewar” 1933-1936. *Zarys monograficzny*, „Rocznik Komisji Historyczno-literackiej PAN” 1975; J. Marx, *Grupa poetycka „Kwadryga”*. Warszawa 1983; M. Bibrowski, *Pierwszy okres „Kwadrygi”*, „Poezja” 1979, nr 11/12; S. Lichański, *Dramat „Kwadrygi”*, „Poezja” 1979, nr 11/12.

¹³ Zob. J. Chwastyk-Kowalczyk, „Bluszcz” w latach 1918-1939. *Tematyka społeczna oraz problemy kultury i literatury*. Kielce 2003.

¹⁴ Zob. T. Kłak, *Czasopisma awangardy. Cz. 1, 1919-1931*. Wrocław 1978; K. Koźniewski, *Historia co tydzień. Szkice o tygodnikach społeczno-kulturalnych*. Warszawa 1976.

¹⁵ A. Paczkowski, *Prasa polska...*; K. Sierocka, *Czasopisma literackie*. W: *Literatura polska 1918-1975*, T. 1, 1918-1933. Warszawa 1975. T. 2, 1933-1944. Warszawa 1993.

¹⁶ Z. Zieliński, *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*. Lublin 1981, s. 250.

¹⁷ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film: 1918-1939*. Lublin 2001, s. 97, 149, 156, 230, 271.

W pierwszym roku istnienia periodyku był nim ks. Alojzy Majewski, w drugim – znany publicysta Kazimierz Marian Morawski. Z początkiem 1929 r. redaktorem odpowiedzialnym został Leon Radziejowski. Od sierpnia 1931 r. organ prasowy przejął Józef Czarnecki, natomiast od listopada 1934 r. do września 1938 r. stanowisko redaktora naczelnego piastował Józef Zawadzki. Zeszyt październikowy z 1938 r. w zastępstwie poprowadził ks. Franciszek Pauliński. Ostatnim redaktorem, od listopada tego roku do końca istnienia czasopisma, był ks. I. Olszewski. Każdy z nich nadał „Rodzinie Polskiej” nieco odmienny charakter, zachowując jednak przewodnią linię programową. Redaktorzy starali się zapraszać na łamy pisma najwybitniejszych twórców. Wśród nich znaleźli się: Józef Birkenmajer, Mieczysław Skrudlik, Witold Bronowski, Marcei Nałęcz-Dobrowolski, Jan Dobraczyński, Józef Marian Chudek, Henryk Piątkowski, Józef St. Czarnecki, Władysław Burkath i in. Redakcja informowała z radością o przyjęciu propozycji współpracy przez Józefa Weyssenhoffa, czy pozyskaniu fragmentu przygotowanych do druku pamiętników malarza Juliana Fałata¹⁸. Kazimierz Marian Morawski wypowiedział się na łamach „Rodziny Polskiej” przez cały czas jej istnienia.

Program

Redakcja ogólnie założenia programowe sformułowała w pierwszym numerze „Rodziny Polskiej”. Pisano: „Myśl przyczynienia się – choćby w małej mierze – do odrodzenia naszego życia społecznego, spowodowała wydanie tego pisma”¹⁹. W innym miejscu czytamy: „Niech więc Rodzina Polska znajdzie się w każdym domu polskim, niech poucza, bawi, podnosi i uszlachetnia nasze życie rodzinne i społeczne”²⁰. Tytuł wybrano celowo, mając świadomość, że podstawowa komórka społeczna będzie miała znaczący wpływ na kształt i odrodzenie przyszłego społeczeństwa. Opowiadano się zatem za kontynuowaniem dawnych polskich tradycji rodzinnych, chcąc odpowiedzieć jednocześnie na aktualne potrzeby rodziny. Zespół redakcyjny do końca pozostał wierny tym przesłaniom. Na początku 1939 r. podkreślono bowiem: „W piśmie naszym w tym roku więcej uwagi poświęcimy sprawom rodziny, obronie jej praw, jak i przypomnieniu o tych zadaniach doniosłych, jakie ma spełnić dla wielkości i kultury naszego narodu”²¹.

Profil druku określono jako wyraźnie katolicki. Deklarowano: „Obowiązuje nas katolicyzm świadomy swej treści i celów [...] obecny na polu politycznym, społecznym i kulturalnym. Zaczęliśmy myśleć o pogłębieniu wiedzy religijnej w środowiskach świeckich”²². Redaktorzy zdając sobie sprawę z tego, że „nie każdy zadawała się piśmem o treści wyłącznie religijnej” lub propagującym tylko jeden kierunek ideowy, mieli ambicję stworzenia miesięcznika o „szerszym programie”²³. Wielu bowiem odbiorców, jak uważano, poszukiwało periodyków „bardziej urozmaiconych”, a osoby z wyższym wykształceniem pragnęły dostępu

¹⁸ „RP” 1928, nr 1, s. 6, 20.

¹⁹ *Od redakcji*, „RP” 1927, nr 1, s. 1.

²⁰ *Od wydawnictwa*, „RP” 1929, nr 5, s. 139.

²¹ *Od redakcji*, „RP” 1939, nr 1, s. 2.

²² *Wśród sporu o nasz katolicyzm*, „RP” 1936, nr 11, s. 370.

²³ *Od redakcji*, „RP” 1927, nr 1, s. 1.

do szerszego zakresu wiadomości. Tym samym dowiadujemy się, że czasopismo skierowano do inteligencji. Łamy „Rodziny Polskiej” miały objąć wszystkie dziedziny wiedzy: „artykuły pouczające z literatury, sztuki, przyrody, historii i rozwoju naszego kraju, opisy podróży i życia poza krajem, jako też powieści, romanse, nowele, przegląd religijny i polityczny”²⁴. Osobno zapowiedziano dział dla pań „ze wzorami i wskazówkami dla robót kobiecych, dla kuchni i gospodarstwa domowego”²⁵.

Szczegółowy program periodyku przedstawiono dopiero na początku 1935 r. Ówczesna redakcja stwierdziła dotychczasowy brak w miesięczniku jednolitego charakteru. Ostatni z redaktorów naczelnych Józef Zawadzki pragnął bliżej określić program pod kątem światopoglądowym. O kształcie „Rodziny Polskiej” miał decydować „lojalny stosunek do religii i katolicyzmu, polityki i rządu oraz życia i Czytelników”²⁶. Odnośnie pierwszego założenia dowiadujemy się z łamów pisma: „W różnych czasach, u różnych ludzi, różne bywały na te sprawy poglądy. Dziś nie jest lepiej. Nasza Redakcja wychodzi z założenia, że tylko światopogląd teistyczny jest w pełni prawdziwy [...] każdy nieuprzedzony, rozumny i prawy człowiek powinien dojść od teizmu do katolicyzmu i stosować go konsekwentnie w życiu indywidualnym, rodzinnym i państwowym”²⁷. Z racji wydawania periodyku przez księży, wyjaśniano, że oczywistym było, omawianie bieżących wydarzeń z punktu widzenia chrześcijańskiego. Nie oznaczało to jednak, że miesięcznik miał drukować tylko treści religijne z przeznaczeniem dla stanu duchownego. Warto przytoczyć następującą wypowiedź: „Nie jest zgodne z duchem katolickim, by chcieć uczynić wszystkie pisma, stojące na gruncie katolickim, pismami religijnymi, gdyż jest to niczym innym, jak zamykaniem katolickiej myśli i katolickiego czynu w czterech murach kościoła. Moralność katolicka powinna regulować, poza dziedziną myśli, całe życie człowieka osobiste i zbiorowe”²⁸. Tytuł prasowy zatem, zgodnie z zamierzeniem redakcji, był przeznaczony przede wszystkim dla osób świeckich. Miał przy tym uwzględniać szeroko podejmowaną problematykę społeczną, literacką i kulturalną.

„Rodzinę Polską” zakwalifikowano do czasopism apolitycznych, gdyż nie służyła żadnej partii politycznej. Powołując się na Chrystusową zasadę „oddajcie cesarzowi, co cesarskie” jej twórcy chcieli jednak zachować lojalność wobec rządu. O tym miało świadczyć programowe wsparcie w „dobrze pojętej pracy państwowotwórczej”²⁹. Tłumaczono, że chociaż władza ma pierwotne pochodzenie od Boga to granice państw, ustroje, prawa państwowe tworzą ludzie „stąd też wiele w nich słabości i zła”. Zapowiedziano: „Ile razy tedy zajdzie konieczność, że tej czy innej instytucji, tej czy innej osobie trzeba będzie wytknąć uchybienia lub, co gorsze, napiętnować złą wolę, będzie to w naszym piśmie raczej życzliwe upomnienie, niż złośliwa krytyka, raczej żądanie poprawy, niż złośliwe wyciąganie wniosków i nielogiczne uogólnianie”³⁰. Na łamach „Rodziny Polskiej”, jak pisano, nie miano podejmować tylko zagad-

²⁴ Tamże, s. 2.

²⁵ *Od redakcji*. „RP” 1927, nr 1, s. 2.

²⁶ *Od redakcji*. „RP” 1939, nr 1, s. 2.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

nień związanych bezpośrednio z rodziną, „gdyż jej szczęście zależy nie tylko od stosunku męża do żony i rodziców do dzieci”, ale też od wielu czynników społecznych. Pod pojęciem rodziny polskiej rozumiano cały naród żyjący w kraju i poza jego granicami. Chcąc zatem odpowiedzieć na potrzeby odbiorców z szerokich kręgów społecznych miesięcznik, zaproponował bogatą problematykę.

Pragnąc zrealizować program stale udoskonalano wygląd i zawartość druku o nowe działy. Redakcja deklarowała: „Dbać będziemy o to, by Czytelnikom dać do ręki w każdym numerze dzieło graficznie doskonałe, przemawiające dobrą ilustracją, a pod względem treści użyteczne, interesujące, dające duchowi strawę dobrą i miłą. Usuniemy braki, na które życzliwi Czytelnicy zwrócili nam uwagę. Pójdziemy naprzód i wzwyż”³¹.

Cechy formalno-wydawnicze

Warszawskie czasopismo „Rodzina Polska”, z podtytułem „Miesięcznik ilustrowany”, po raz pierwszy ukazało się w styczniu 1927 r., po raz ostatni – we wrześniu 1939 r. Przez cały czas swego istnienia wydawane było przez Wydawnictwo Kongregacji Misyjnej Księży Pallotynów. Pierwsze sześć numerów wytłoczyła Księgarnia i Drukarnia Katolicka w Katowicach, a następne warszawska Drukarnia Archidiecezjalna Polak-Katolik (z czasem zachowując tylko nazwę Drukarni Archidiecezjalnej), o czym informowała notatka na końcu tylnej okładki periodyku. Redakcja mieściła się przy Krakowskim Przedmieściu 71. Ogółem wyszło 13 roczników, w tym ostatni niepełny (zeszyty 1-9). Każdy numer miesięcznika formatu A-4 liczył kilkadziesiąt stron zazwyczaj dwuszpaltowego druku, w niektórych tylko działach zastosowano mniejszą czcionkę w układzie trzyszpaltowym. W pierwszym roczniku przy ciągłej numeracji w obrębie roku objętość numeru liczyła 25 stron, w następnych rocznikach 32 strony, co zapowiedziała redakcja w ostatnim numerze z 1927 r.³² Ukazywały się także numery podwójne (np. nr 8/9 z 1929 r.) i specjalne. Przykładowo były nimi zeszyty świąteczne, upamiętniające ważne wydarzenia historyczne, okolicznościowe, numery poświęcone pisarzom, znanym politykom, osobistościom i świętym. Powstanie listopadowe i styczniowe były okazją do specjalnego potraktowania zawartości „Rodziny Polskiej”, podobnie numery poświęcone Adamowi Mickiewiczowi, zmarłemu marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, świętej Joannie d’Arc, czy współpracy polsko-węgierskiej³³.

Każdy numer pierwszego rocznika na tylnej stronie przedniej okładki zaopatrzone spisem treści, z którego zrezygnowano w latach 1928-1934. Zawartość zeszytu drukowano znów od listopada 1935 r., w następnym roku ponownie zabrakło spisu treści. W kolejnych latach nie zawsze dbano o jego obecność.

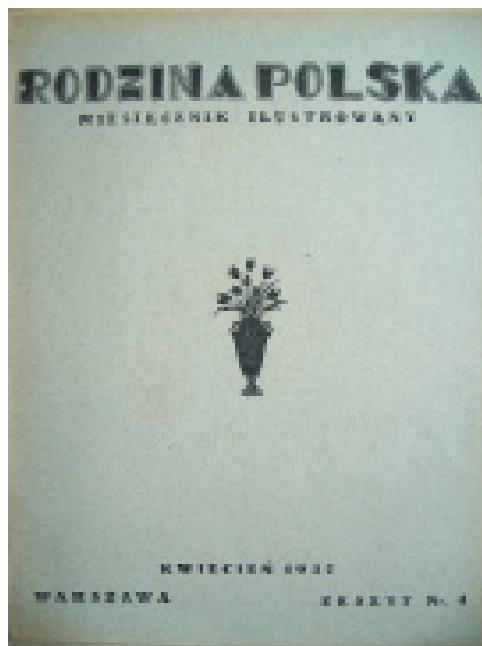
³¹ Tamże.

³² *Do Szanownych Czytelników „Rodziny Polskiej”, „RP” 1927, nr 12, s. 296.*

³³ Np. zeszyty wydawane na Święta Bożego Narodzenia (nr 1 z 1928 r.), na Wielkanoc (nr 4 z 1934 r.), zeszyty listopadowe z 1929 i 1930 r.; Józefowi Piłsudskiemu poświęcono nr czerwcowy z 1935 r.; Współpraca Polski i Węgier została ujęta w licznych artykułach w numerze 1 z 1939 r. Np. T. Pechy, *Kształtowanie się polsko-węgierskich stosunków gospodarczych*, s. 4-5; E. Karafiath, *Budapeszt – Królowa Dunaju*, s. 7-8; K. Szendy, *Dwa narody – jedna dusza*, s. 9.

Abonentów informowano, że będą otrzymywać czasopismo w pierwszych dniach każdego miesiąca. Cena pojedynczego zeszytu początkowo wynosiła 1 zł. Nieco taniej w skali roku wychodziła prenumerata kwartalna – 3 zł, półroczna 5 zł, roczna 10 zł. Z biegiem czasu miesięcznik stawał się tańszy. W 1935 r. zeszyt kosztował bowiem 70 gr. Rocznie trzeba było zapłacić 7 zł, półrocznie – 3,50, kwartalnie – 2 zł. Na początku 1936 r. w trosce o odbiorców redakcja pisała: „Uwzględniając ciężkie położenie materialne wielu naszych Czytelników, obniżyliśmy 1 stycznia b. r. prenumeratę naszego pisma. Odtąd prenumerata Rodziny Polskiej z przesyłką do domu wynosi: roczna – 6 zł, półroczna 3 zł, kwartalna 1,50, cena egzemplarza 50 gr. Kto zaś zjedna nam trzech nowych, płatnych prenumeratorów na jeden rok, otrzymywać będzie nasze pismo przez jeden rok GRATIS”³⁴. Stawka utrzymała się w takiej wysokości do maja 1939 r. Ostatnie numery kosztowały 60 gr przy zachowaniu ceny prenumeraty. Za granicę pismo wysyłano w rocznym zamówieniu w różnych cenach; przykładowo do Ameryki za 2 dolary, do Niemiec za 4 Rmk, do Francji za 50 franków, na Litwę za 15 litów³⁵.

Nakład początkowy druku nie jest znany. O jego wysokości dowiadujemy się ze wzmianek redakcyjnych. Redakcja dziękowała w ostatnim zeszycie z 1927 r. „wielotysięcznej Rodzinie swoich prenumeratorów”³⁶, natomiast w numerze listopadowym rok później informowała, że nakład pisma doszedł do 25 tys. egzemplarzy³⁷.

1. Okładka „Rodziny Polskiej” („RP”) nr 4 z 1928 r.

Źródło: wszystkie ilustracje pochodzą ze zbiorów własnych autorki artykułu.

³⁴ Do Czytelników, „RP” 1936, nr 2, [tylna strona przedniej okładki].

³⁵ „RP” 1939, nr 9, [tylna okładzina].

³⁶ Do Szanownych Czytelników „Rodziny Polskiej”, „RP” 1927, nr 12, s. 296.

³⁷ Od Wydawnictwa, „RP” 1928, nr 5, s. 139.

Szata graficzna

„Rodzina Polska” wyróżniała się bogatą oprawą graficzną. Składały się na nią starannie dobrane okładki, ozdobne strony tytułowe, liczne reprodukcje dzieł sztuki, fotografie, rysunki, winiety, rozdzielniki tekstowe, obramowania i in.

Okładki

Pierwszy rocznik „Rodziny Polskiej” posiadał raczej skromny wygląd. Nie wyróżniająca się niczym kartonowa jasnobieżowa okładka z tytułem i podtytułem pisma zawierała na środku drobny rysunek bukietu kwiatów w wazonie. Na dole okładki wytłoczono miesiąc, rok, miejsce i kolejny numer periodyku. Wykonawcą obwoluty i rysunków w tekście (winięt, ramek, ozdobników tekstowych) był E. Smidowicz.

2. Okładka „RP” nr 1 z 1935 r.

Na początku 1928 r. redakcja „Rodziny Polskiej” ogłosiła konkurs na jednobarwną okładkę. Na nagrody przeznaczono łączną sumę 650 zł (pierwsza nagroda – 300 zł; druga – 200 zł, trzecia – 150 zł) z prawem nabycia przez redakcję własności prac artystów. Wyróżnione i nagrodzone prace miały być wystawione w jednej z warszawskich sal Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych. Projekty nienagrodzone za zgodą twórców chciano nabyć za 100 zł³⁸. Rozstrzygnięcie konkursu ogłoszono w marcowym zeszycie z tegoż roku. Pierwsze miejsce przyznano Edwardowi Manteufflowi, drugie – Władysławowi Dąbrowskiemu i trzecie Alfonsowi Długoszowi. Wszystkie prace wystawiono, zgodnie z zapowiedzią, w Towarzystwie Zachęty³⁹. W 1935 r. okładki nabrały nieco odmiennego charakteru dzięki zamieszczonym na nich fotografiom i wprowadzonym kolorom. Numer styczniowy z 1935 r. ozdobiło ślubne zdjęcie angielskiego księcia Kentu z księżniczką Maryną, lutowy – fotografia zatytułowana *Piękno i przyjemności zimy*, kwietniowy – *Dwie wiosny* przedstawiająca dziewczynkę wśród kwiatów, czerwcowy – motyw woj-

³⁸ Konkurs na kartę tytułową okładki, „RP” 1928, nr 1, s. 6.

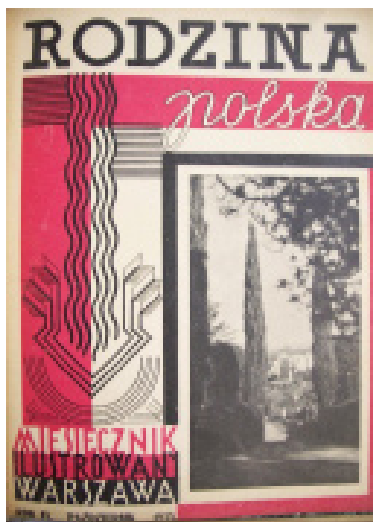
³⁹ Rozstrzygnięcie konkursu na kartę tytułową „Rodziny Polskiej”, „RP” 1928, nr 3, s. 89.

skowy, sierpniowy – *Jasną Górę*, wrześniowy – *Wrzesień na wsi* przy pracy w polu, październikowy – motyw krajobrazowy. Przednia okładka w tymże roku nabrała również jednokolorowej tonacji granatowej, zielonej lub brązowej.

3. Okładka „RP” nr 6 z 1935 r.

Styl okładek uległ ponownej zmianie od zeszytu październikowego 1935 r. i zachował się do 1938 r. Fotografie przesunięto na prawą dolną część okładki, zmieniono czcionkę w tytule, podtytule i pozostałych informacjach, dodano kolor i rysunki. O ile w 1935 r. był to jeden kolor to w 1938 r. włączono kilka kolorów: żółty, zielony, niebieski, czerwony. Wyjątkowo piękna była okładka grudniowego numeru specjalnego z 1938 r. Błyszcząca w tonacji srebrno-granatowej przedstawiała małego Zbawiciela, którego zwiastuje Maryi i Józefowi archanioł Gabriel.

4. Okładka „RP” nr 10 z 1935 r.

W 1939 r. okładki nabrały elegancji zachowując nadal kilka kolorów. Przedstawiały w prawej przedniej części fotografie Watykanu (numer pierwszy), nowo wybranego papieża Piusa XII (numer czwarty), trójkę dzieci siedzących na polu przed przydrożną kapliczką, dziewczynę z dzbanem (siódmy). Zeszyt sierpniowy zamieścił fragment obrazu Stanisława Batowskiego „Atak husarii pod Wiedniem”. Okładka ostatniego numeru „Rodziny Polskiej” z września 1939 r. jest spokojna i nie zapowiada zbliżającej się wojny.

5. Okładka „RP” nr 12 z 1938 r.

6. Okładka „RP” nr 8 z 1939 r.

Okładki miesięcznika zmieniały się i były bardzo urozmaicone. Redakcja starała się poprzez szczególną dbałość o nie przyciągnąć czytelników.

7. Okładka „RP” nr 9 z 1939 r.

Reprodukcje dzieł sztuki i fotografie

Stałym miejscem przeznaczonym na reprodukcję dzieła sztuki była zwykle strona tytułowa. Zaczęto praktykować to z początkiem 1928 r., kiedy wyraźnie ulepszono wygląd zewnętrzny pisma. Pierwszy numer z tego roku na stronie tytułowej zawarł zamiast artykułu wstępnego reprodukcję zatytułowaną *Boże Narodzenie* Jose Antolineza. Reprodukcje pochodziły często ze zbiorów warszawskiego Towarzystwa Zachęta. Przykładem mogą być: *Kładka* Józefa Brandta⁴⁰, *Dwie siostry* Wojciecha Gersona zdobiące opowiadanie Henrietty Brey⁴¹, *Pochód kwiatów* Pii Górskiej (nr 2 1928), *Przed złożeniem do grobu* Fra Angelico (nr 3 z 1931 r.), całostronnicowy obraz *Dziadek i wnuczka*, czy *Pokłon trzech króli* Pawła Rubensa⁴². Łamy miesięcznika wzbogacano również reprodukcjami przy okazji artykułów upamiętniających wydarzenia historyczne, biograficzne, rocznice itp. Teksty opowiadań urozmaicano natomiast rysunkami. Przedstawiono twórczość religijną Jana Matejki oraz jego obrazy *Stefan Batory pod Pskowem* i *Kazanie Skargi*, w sześćdziesiątą rocznicę śmierci przypomniano malarstwo Artura Grottgera⁴³, Fra Angelico⁴⁴, znanego polskiego drzeworytnika Władysława Skoczylasa⁴⁵, Stanisława Wyspiańskiego⁴⁶, Wita Stwosza⁴⁷ i in.

⁴⁰ „RP” 1927, nr 8, s. 169;

⁴¹ H. Brey, *Sonata księżycowa*, „RP” 1927, nr 9, s. 205-207. Reprodukcja jest na s. 206.

⁴² „RP” 1929, nr 11, s. 295; nr 12, s. 325.

⁴³ H. Piątkowski, *Jan Matejko*, „RP” 1927, nr 12, s. 268-269; A. Borawski, *Twórczość religijna Jana Matejki*, 1934, nr 4, s. 112-115; H. Piątkowski, *Artur Grottger*, „RP” 1928, nr 2, s. 40-42.

⁴⁴ *Fra Angelico da Fiesole*, „RP” 1929, nr 10, s. 260-263.

⁴⁵ M. Skrudlik, *Władysław Skoczylas. Mistrz drzeworytnictwa polskiego*, „RP” 1929, nr 6, s. 165-166.

⁴⁶ Tenże, *Stanisław Wyspiański (1869-1907)*, „RP” 1929, nr 8/9, s. 227-229.

⁴⁷ K. Piętka, *Gotyk Wita Stwosza*, „RP” 1934, nr 3, s. 68-70.

8. Strona tyt. „RP” nr 1 z 1928 r.

9. Strona tyt. „RP” nr 2 z 1928 r.

10. Dwie siostry W. Gersona „RP” nr 9 z 1927 r.

11. Dziadek i wnuczka „RP”

Przez cały okres wydawniczy pismo zawierało oprócz reprodukcji obrazów liczne czarno-białe fotografie. Zdjęcia miały charakter krajoznawczy, przyrodniczy, okolicznościowy, portretowy. Występowały początkowo w jednostronicowym cyklu *Kraj w fotografiach artystycznych* w 1927 r., a następnie od 1929 r. dwustronicowym dziale ilustracyjnym zatytułowanym *Z szerokiego świata*⁴⁸.

12. Dział ilustracyjny w „RP”

Z czasem fotografie zdobiły także okładki i strony tytułowe. W latach czterdziestych tekstom towarzyszyło znacznie więcej zdjęć. Liczne ilustracje w „Rodzinie Polskiej” uzupełniały treść, urozmaicały periodyk i czyniły go przyjemniejszym w odbiorze.

⁴⁸ Np. fotografia zatytułowana *Tam gdzie dumne Tatry stoją*, „RP” 1929, nr 8/9, s. 240-241; *Pierwszy mróz w Warszawie*, 1930, nr 2, s. 50; *Ziemie wschodnie Rzeczypospolitej* nr 7, s. 208-209.

Ozdobniki tekstowe

Na odbiór pisma wpływ miały również piękne winiety, rozdzielniki i ozdobniki tekstowe. Ornamenty występowały wraz z poezją, a teksty rozpoczynano wyszukаныmi inicjałami. Pierwszą stroną tytułową zdobiła winieta przedstawiająca kwiaty wraz z informacją o dodatku. Własną winiętę oprócz strony tytułowej posiadały także działy *Na falach czasu*, *Z księgi pielgrzyma* i *Dział kobiecy*. Ostatni z nich zmienił winiętę o motywach kwiatów, na motyw dwu pawi oraz na ładniejszą z wizerunkiem młodej matki z dzieckiem od numeru sierpniowego z 1928 r. Kolejne lata przyniosły także zmianę winiety wstępnej (nr 10 z 1935 r.). Urozmaiceniu miesięcznika służyły również zeszyty z kolorowym drukiem: niebieskim (nr 11 i 12 z 1928 r.; 5 z 1929 r., 4 z 1934), brązowym (nr 1 z 1929 r., 3 i 8 z 1934), zielonym (nr 2 z 1929), fioletowym (nr 3 z 1929, 9 i 10 z 1934).

13. Ozdobnik tekstowy „RP”

14. Nagłówek Działu kobiecego w l. 1928-1930

15. Winieta działu Z księgi pielgrzyma „RP” nr 3 z 1928 r.

16. Ozdobnik tekstowy „RP”

Winiety i ozdobniki znacznie upiększały szatę zewnętrzną „Rodziny Polskiej”, nadając pismu walor estetyczny.

Zawartość treściowa miesięcznika

Treść właściwą otwierały zazwyczaj artykuły religijne. Rozważano tu zagadnienia prawdy, miłości, tłumaczono zjawiska mistyczne, informowano o uroczystościach kościelnych⁴⁹. Realizując przyjęty program podejmowano głównie problematykę rodzinną⁵⁰, atmosferę polskiego domu⁵¹, zapoznawano z obyczajami świętecznymi, zagadnieniami nauki społecznej Kościoła, czy zjawiskiem prześlado-

⁴⁹ Np. A. I. Bobrownicka, *Boże Narodzenie*, „RP” 1927, nr 1, s. 2-3; też, *W imię Chrystusa*, nr 2, s. 25-26; *Mater dolorosa*, nr 4, s. 73-73; *Miłujcie się wzajemnie, jak Ja was umiłowałem*, nr 6, s. 121; A. Majewski, *Uroczystość przejęcia i poświęcenia dawniejszego kościoła mariawickiego na Pradze*, nr 6, s. 125-127; *Zjawiska mistyczne i ich tłumaczenie*, 1934, nr 5, s. 132-133; *Nie komplikować chrześcijaństwa*, 1935, nr 11, s. 322-323.

⁵⁰ J. Cz., *O małżeństwie chrześcijańskim*, „RP” 1931, nr 3, s. 66-67. Prymas Polski o rodzinie katolickiej, 1935, nr 2, s. 44; J. Ledit, *Pojęcie rodziny w Sowietach*, 1936, nr 5, s. 144-146; nr 6, s. 194-195; F. Schneider, *O doborze małżonków*, nr 7, s. 225-228; F. Wibmer-Pedit, *Szczęście w małżeństwie*, nr 10, s. 350-351; J. Janota-Bzowski, *Korzysci dla rodziców, płynące ze współpracy rodziny i szkoły*, nr 12, s. 417-419.

⁵¹ Z. Zalewska, *O polskość domu*, „RP” 1927, nr 12, s. 265-266.

wań religijnych⁵². O charakterystycznej i istotnej cesze człowieka, jaką jest dążenie do życia w społeczeństwie, czytamy np. w artykule *Chrześcijańska zasada społeczna*⁵³.

W 1934 r. w pierwszej części zeszytu zapoczątkowano cykl wywiadów z literatami i poetami: Tadeuszem Kończycem, Stanisławem Miłaszewskim, Mieczysławem Guranowskim, Louisem Barthou, Wacławem Sieroszewskim⁵⁴. Niekiedy artykuły wstępne upamiętniały sylwetki znanych osobistości, ważne wydarzenia społeczno-polityczne, kulturalne, wojskowe itp.⁵⁵ przechodząc płynnie w kolejny dział historyczny. Przedstawiono tu wiele sylwetek sławnych polityków, dostojników Kościoła, pisarzy, poetów, muzyków, malarzy, świętych⁵⁶. Do grona polityków wspomnianych przy różnych okolicznościach na łamach „Rodziny Polskiej” należeli m.in. Ignacy Paderewski, Józef Piłsudski, Roman Dmowski⁵⁷. Największym zainteresowaniem cieszyli się zasłużeni ludzie Kościoła, a więc papieże, kardynałowie, biskupi i księża. Z okazji pięćdziesięciolecia kapłaństwa przedstawiono sylwetkę Piusa XI⁵⁸, uczczono pamięć zmarłego kardynała Aleksandra Kakowskiego⁵⁹ i arcybiskupa Józefa Teodorowicza⁶⁰. Pisano o księżach walczących w powstaniu listopadowym i o księdzu Stanisławie Brzózce⁶¹. Z grona żywołów świętych nie zapomniano o św. Augustynie, św. Franciszku, św. Joannie d’Arc, św. Antonim Padewskim, bracie Albercie, bł. Janie Bosko⁶².

Część literacko-artystyczna miesięcznika była miejscem na omówienie m.in. twórczości Adama Mickiewicza, Henryka Sienkiewicza, Ignacego Krasickiego, Bolesława Prusa, Michała Rusinka, Joachima Lelewela, Kazimierza Pułaskiego, Sygrydy Undset, Jadwigi z Działyńskich Zamoyskiej, Fryderyka Chopina⁶³. W roku

⁵² J. Jankowski, *Prześladowanie religijne w Rosji*, „RP” 1931, nr 1, s. 8-9; G. L., *Obyczaje i zwyczaje świąteczne u Arabów libijskich*, s. 16-18.

⁵³ *Chrześcijańska zasada społeczna*, „RP” 1936, nr 5, s. 138.

⁵⁴ S. Brochowicz, *U Tadeusza Kończyca*, „RP” 1934, nr 1, s. 10-12; Stanisław Miłaszewski, *Rozmowa pierwsza*, nr 2, s. 40-43; *U tłumacza „Marii Stuart”*. *Rozmowa druga ze Stanisławem Miłaszewskim*, nr 3, s. 74-76; J. St. Czarnecki, *Mieczysław Guranowski*, s. 82-83; *Poeta dyplomacji Louis Barthou*, nr 5, s. 136; *Kwadrans z Sieroszewskim. Prezesem Polskiej Akademii Literatury*, s. 142.

⁵⁵ Np. *Juliusz Słowacki*, „RP” 1927, nr 7, s. 145-146; *Biskup Stanisław Zdzitowiecki*, nr 4, s. 80-82; *W. Kr., Z pola bitew i kongres pacyfistyczny*, nr 4, s. 82-85;

⁵⁶ Dr. Lipkowski, *Ludwik van Beethoven*, „RP” 1927, nr 6, s. 127-130; H. Piątkowski, *Jan Matejko*, nr 12, s. 268-270; A. Małyżko, *Wódz Hindusów – Mahatma Gandhi*, 1931, nr 8 s. 234-235.

⁵⁷ J. Głowacki, *I. J. Paderewski*, „RP” 1930, nr 4, s. 101-102; *Czyn polityczny I. J. Paderewskiego* 1935, nr 11, s. 326; *U trumny marszałka Piłsudskiego* nr 6, s. 164-165; J. Zaremba, *Śp. Roman Dmowski*, „RP” 1939, nr 2, s. 59-60.

⁵⁸ E. R. Rotkel, *Pius XI*, „RP” 1929, nr 2, s. 33-35; L. R., *Pius XI w Polsce*, 1930, nr 2, s. 33-34; *Po zgonie wielkiego papieża*, 1939, nr 3, s. 106-108; E. Rewerowski, *X-lecie Piusa XI*, 1932, nr 2 s. 34-35.

⁵⁹ *Pamięci wielkich zmarłych. Śp. ks. kardynał Aleksander Kakowski*, „RP” 1939, nr 2, s. 57-58.

⁶⁰ *Śp. Ks. Arcybiskup Józef Teodorowicz*, „RP” 1939, nr 2, s. 8.

⁶¹ L. R. [Leon Radziejowski], *Księża powstańcy 1931 r.*, „RP” 1931, nr 1, s. 4-5; B. Polkowski, *Książd Brzózka – bohater podlaski*, „RP” nr 2, s. 41-42.

⁶² J. Czarnecki, *Święty Augustyn (354-430)*, „RP” 1930, nr 3, s. 68-69; Rewera, *Św. Joanna d’Arc*, 1931, nr 5, s. 131-132; J. Czarnecki, *700 lecie św. Antoniego Padewskiego*, nr 6, s. 162-163; M. Nałęcz-Dobrowolski, *Bojownik idei wolności, piękna i miłosierdzia (o Adamie Chmielowskim)*, 1939, nr 5, s. 226-228; M. T. Friedrich, *Wielki wychowawca katolicki*, 1934, nr 5, s. 148.

⁶³ E. M. Schummer, *Litewski autograf Mickiewicza. Czy wieszcz umiał po litewsku?*, „RP” 1934, nr 5, s. 134-135; *Stulecie Pana Tadeusza*, nr 6, s. 162-163; *Jeszcze „Ogniem i mieczem”*, nr 4, s. 106-

1928 za redaktorstwa Kazimierza Mariana Morawskiego stale wzbogacano treść o nowe działy i rubryki. Miesięcznik stał się poważniejszy i staranniejszy. Istotne miejsce na łamach „Rodziny Polskiej” zaczęła zajmować literatura. Na początek wysunięto poezję i fragmenty prozy. Od pierwszego numeru wszedł nowy cykl zatytułowany *Na szlakach historii i kultury*⁶⁴. Redakcja w numerze drugim zapowiedziała istniejącą do końca roku część *Z wiedzy, literatury i sztuki*⁶⁵. Zeszyt trzeci przyniósł natomiast dział *Z naszych rezydencji, Portrety i sylwetki XIX i XX wieku*⁶⁶, *Malarze dawnych epok*⁶⁷. Pomimo że w następnych latach działy te nie były obecne, to problematyka literacka, muzyczna, sztuki nadal gościła na łamach pisma. W każdym zeszycie redakcja zamieszczała fragment powieści i krótsze opowiadanie lub nowelę⁶⁸. Oto niektóre odcinki powieściowe: M. Maryana *Rozum i serce* (1927), Wiktora Rydberga *Rzymskie opowieści o apostołach Piotrze i Pawle* (1928 r.), szkic powieściowy Zofii Zalewskiej *Majaki* (1929 r.), Władysława Borakowskiego *Idzie żołnierz borem, lasem ...* (1930 r.), Leona Radziejowskiego *Podola Pani* (1931 r.). W latach 1931-1932 w każdym numerze obecna była również nowela. Wydrukowano m.in. *Pan Ksawery* Anny Fudakowskiej, *Łzy i ojczyzna* Macieja Wierzińskiego, *Posągi* Anny Zahorskiej, *Przygody Bony* Wł. Wasilewskiej, cykl *Gołębica i jastrzębie* Don Jose St. Noarro.

Na łamach „Rodziny Polskiej” drukowano także opowiadania, legendy i bajki. Uwzględniono następujące opowiadania: Jalu Kurka *Wiekuiстым ikarom*, Pawła Cazina *Uśpienie świętego pustelnika Pawła*, Marii Filipowicz-Wojciechowskiej *Mogila na wyspie Jeniseju*. W cyklu legend podlaskich przedstawiono *O dziewannie i chytrej pannie*, *O braciach biednym i bogatym*, *Dlaczego kłós da się objąć dłonią...* Józefa Mariana Chudka, *Dzwon Julesa Lemaitre*, *Spotkanie Gustawa Morcinka*, czy mało znaną legendę Elizy Orzeszkowej *Z puszczy Białowieskiej*.

Treść zeszytu przeplatała poezja. W każdym numerze czytelnicy mogli zapoznać się zazwyczaj z dwoma lub trzema wierszami, najczęściej Emila Zegadłowicza, Anny Zachorskiej, Józefa Aleksandra Gałuszki, Juliana Ejsmonda, Tadeusza Kończycza, Juliusza Wirskiego, Marii Sendlerowej, Izabelli Lutosławskiej⁶⁹ i innych

107, 115; J. M. Chudek, „Koteczek”. (O Ignacym Krasickim), 1935, nr 7, s. 196-199; Z. Szweykowski, *Stanowisko Prusa w literaturze*, nr 3, s. 67-68; J. St. Czarniecki, *Michał Rusinek o sobie i swych książkach*, 1934, nr 6 s. 166; tenże, *Joachim Lelewel (1786-1861)*, 1930, nr 1, s. 9; K. M. M. [K. M. Morawski], *O Kazimierzu Pułaskim*, 1929, nr 10, s. 257-259; M. W., *Laureatka Nobla: Sygryda Undset*, nr 6, s. 175; M. Rode, *Jadwiga z Działyńskich Zamoyska*, 1934, nr 1, s. 8-9; Efce, *Polskość Fryderyka Chopina*, 1935, nr 4, s. 101-104.

⁶⁴ W jego ramach ukazały się artykuły: K. M. Morawski, *Polak w powieści Walter Scott’a*, „RP” 1928, nr 6, s. 164-166; A.O., *Zbiory prywatne ordynata hr. Edwarda Krasińskiego*, „RP” 1928, nr 7, s. 193-196.

⁶⁵ *Rocznice literackie w roku bieżącym*, „RP” 1928, nr 3, s. 86-87; Z. A., *Ś. P. Zdzisław Morawski (1859-1928)*, 1928 nr 4, s. 113-115; A. O., *Albrecht Dürer*, nr 5, s. 144-145; *Franciszek Goya y Lucientes*, nr 6, s. 174-176; A. Radwan, *O scenę katolicką*, nr 9, s. 275-276;

⁶⁶ W jego ramach przybliżono m.in. życiorysy następujących osób: A. O., *Kardynał Puzyrna*, „RP” 1928, nr 2, s. 38-39; A. Radwan, *Aleksander Fredro*, nr 4, s. 105-106; Z. Kozubski, *Leon XIII na tle swojej epoki*, nr 5, s. 133-135; M. Walewska, *Wojciech Dzieduszycki*, nr 7, s. 204-205.

⁶⁷ Np. *Juliusz Kossak*, „RP” 1928, nr 4, s. 106-108.

⁶⁸ W 1927 r. wydrukowano np. nowele: *Ciocia Dziunia*, „RP” 1927, nr 2, s. 46-48; W. Bunikiewicz, *Prorok z Damaszku* 1935, nr 6, s. 179-180;

⁶⁹ Np. A. Zahorska, *Szczęście*, „RP” 1927, nr 9, s. 196; I. Lutosławska, *Modlitwa*, 1929, nr 3, s. 73; J. Ejsmond, *Objawienie*, 1927, nr 9, s. 205; *Do Stasiuńka*, 1929, nr 8/9, s. 245; T. Kończyc, *Kasztany*, 1927, nr 8, s. 172.

mniej znanych poetów. Niekiedy zdarzały się wiersze Juliusza Słowackiego, Kamila Cypriana Norwida i Kazimierzy Iłakowiczówny⁷⁰.

Stałym działem przez cały okres istnienia „Rodziny Polskiej” był dział felietonu *Z księgi pielgrzyma*, który w 1939 r. wysunięto na początek pisma. Rozważano w nim imię Jezusa⁷¹, pojęcie łaskawości Maryi⁷², dojrzewającą wiarę człowieka⁷³, spotkanie z Bogiem⁷⁴, narodziny Boga⁷⁵, uczucie gniewu⁷⁶ i współczucia⁷⁷, potrzebę niechowania urazów⁷⁸. Na łamach pisma po części wstępnej i najważniejszej następowały zazwyczaj artykuły o wynalazkach technicznych, sporcie lub tematyce krajoznawczej⁷⁹. W dalszej kolejności zdecydowano się na dział *Na falach czasu*, w którym informowano o bieżących wydarzeniach w świecie polityki, gospodarki i kultury. Rok 1934 przyniósł szczególne uwzględnienie spraw teatru i sceny. Ponadto w ramach tegoż działu w 1936 r. gościła rubryka *Ze spraw rodziny*.

Od lutego 1930 r. zaproponowano czytelnikom *Rozrywki umysłowe*, za rozwiązanie których redakcja przewidziała nagrody. Od sierpnia tegoż roku przemianowano je na *Kącik rozrywkowy*, pod kierownictwem Klubu Szaradzystów. W kolejnych latach znów powrócono do pierwotnego nagłówka *Rozrywki umysłowe*. Umieszczano w nich również szarady, rebusy, krzyżówki, łamigłówki, humor rysunkowy i słowny. Ten ostatni uzyskał osobne potraktowanie w 1939 r.

Zeszyt siódmy „Rodziny Polskiej” z 1927 r. na końcu wprowadził półstronicowy dział krótkich recenzji książek zatytułowany *Co czytać?* W nim przestrzegano niekiedy czytelników przed tym czego nie należy czytać⁸⁰. Pod koniec tego roku zdecydowano się także na rubrykę *Recenzje* i *Z książek*⁸¹ oraz *Rady Lekarskie* prowadzone przez Antoninę Piątkową⁸². W kolejnym roku *Co czytać?* zamieniono na *Nowości księgarskie* (nr 5 z 1928), po których czasami widniały *Książki nadesłane do redakcji*. Od kwietnia 1928 r. wprowadzono *Aforyzmy* znanych polskich pisarzy i poetów. Od piątego zeszytu drukowano bardzo rozbudowane *Actualia*, w których zawarto *Literaturę*, *Sztukę* oraz *Wiedzę i życie*⁸³. Dalsze numery uwzględniły także *Film*, *Teatr* i *Polonica zagraniczne*⁸⁴. Rocznik drugi zawarł cykle *Kronika łowiec-*

⁷⁰ J. Słowacki, *Fragment z Rapsodu II „Króla Ducha”*, „RP” 1927, nr 7, s. 148; C. Norwid, *Encyklika obłąconego*, „RP” 1928, nr 6, s. 172; K. Iłakowiczówna, *Rytm ciszy*, 1929, nr 3, s. 73.

⁷¹ *Z księgi Pielgrzyma*, „RP” 1939, nr 1, [tylna strona okładki].

⁷² J. Czar, *Łaski pełna*, „RP” 1936, nr 5, s. 148; *Posąg zniekształcony*, 1934, nr 5, s. 143.

⁷³ Tenże, *Jak bajka... jak powieść... jak prawda*, „RP” 1936, nr 6, s. 196; *Bóg dzieciństwa i Bóg wieku dojrzałego*, 1939, nr 2, s. 76; Olsza, *Wiara w Zmartwychwstanie*, 1939, nr 4, s. 174-175.

⁷⁴ Tenże, *Spotkanie*, „RP” 1936, nr 9, [tylna okładzina].

⁷⁵ Tenże, *Bóg się rodzi...*, „RP” 1936, nr 12 s. 429.

⁷⁶ *Gniewy*, „RP” 1931, nr 8, s. 240.

⁷⁷ *Współczucie*, „RP” 1934, nr 11, s. 338.

⁷⁸ *Trzeba zapomnieć*, „RP” 1934, nr 8, s. 244.

⁷⁹ Prof. J. P., *Radio i radium*, „RP” 1927, nr 6, s. 133-136; n., *O kinematografie*, 1928, nr 2, s. 53-54; *Telefony automatyczne Warszawy 1930*, nr 7, s. 216-217.

⁸⁰ *Co czytać?*, „RP” 1927, nr 8, s. 193.

⁸¹ „RP” 1927, nr 12, s. 296.

⁸² A. Piątkowa, *Rady Lekarskie*, „RP” 1927, nr 11, s. 262.

⁸³ *Actualia*, „RP” 1928, nr 5, s. 146-148.

⁸⁴ *Actualia*, „RP” 1928, nr 7, s. 212-213.

ka i *Z głosów kobiecych o codziennych sprawach*. Na łamach miesięcznika czytelnicy mogli znaleźć również problematykę przyrodniczą, krajoznawczą, architektoniczną, sportową, techniczną i inną. W 1934 r. wszedł niewielki dział pod nagłówkiem *O czym wiedzieć trzeba?*, (później *Co wiedzieć każdy powinien? Co każda z nas wiedzieć powinna?*), *Zdobywcze techniki* i *Różne wiadomości*. Drukowano tu drobne informacje o różnorodnej tematyce. Przykładowo pisano o nagrodach za balkony ozdobione kwiatami, o różnego rodzaju kursach, koncertach, a także gdzie można kupić bieliznę, kołdry i fartuchy⁸⁵. W roczniku z 1935 r. miłośnicy radia na tylnej okładce pisma mogli znaleźć dział *Ze świata radia*. Ostatni rocznik przyniósł część zatytułowaną *Sprawy rodziny*.

Dodatek dla kobiet

Kończącą część miesięcznika przez cały okres istnienia czasopisma zajmował dodatek pt. *Dział kobiecy*, posiadający własną strukturę tematyczną. Prowadzony był przez Antoninę Piątkową a następnie Lucynę Kotarbińską. Na początku pod nagłówkiem *Dla duszy* zamieszczano fragment ze znanego utworu Tomasa à Kempisa *O naśladowaniu Chrystusa*. Po nim drukowano zazwyczaj drobny artykuł o tematyce wychowawczej lub rodzinnej⁸⁶. Czasami podejmowano inne zagadnienia jak konieczność odpoczynku, szukania pracy i in.⁸⁷ W następnych partiach panie mogły podziwiać najnowszą modę prezentowaną przez Marię Ankiewiczową oraz robotki ręczne z rysunkami aplikacji i haftów Marii Stefkowej.

17. Moda w Dziale kobiecym „RP”

⁸⁵ *O czym wiedzieć trzeba?*, „RP” 1934, nr 2, s. 63; *Co każda z nas wiedzieć powinna?*, 1935, nr 11, s. 351.

⁸⁶ M.in. w 1929 r. ukazała się seria artykułów o wychowaniu dziecka Z. Grzymałowskiej; L. Kotarbińska, *Dzielmy się*, „RP” 1934, nr 1, s. 27;

⁸⁷ L. Kotarbińska, *Mój odpoczynek*, „RP” 1928, nr 3, s. 432.

Znaleziono także miejsce na przepisy gospodarcze, porady lekarskie, prawne i inne pod nagłówkiem *Co każda z nas wiedzieć powinna?* Pojawiała się też rubryka zatytułowana *Humor i satyra*. Kończącą rubrykę pisma w zależności od okresu wydawniczego tworzyły *Nowości księgarskie* (od nr 2 z 1928), *Odpowiedzi od redakcji* (od 5 z 1928) lub *Aforyzmy*. Zeszyt zamykały niekiedy reklamy. Z początkiem 1928 r. rozbudowano i pogłębiono *Dział kobiecy* o istniejący do końca *Kącik dla dzieci* Haliny Rostafińskiej-Choynowskiej⁸⁸. Raz pojawił się nawet *Kącik dla młodzieży*⁸⁹. Dział przeznaczony dla kobiet był zapewne chętnie czytany przez panie.

Zakończenie

Po zapoznaniu się z zawartością „Rodziny Polskiej” można zdecydowanie stwierdzić, że bogato ilustrowany miesięcznik należący do grupy czasopism społeczno-kulturalnych i literackich okresu dwudziestolecia międzywojennego reprezentował dobry poziom. Był periodykiem ciekawym i wartym zainteresowania odbiorców. Redakcja z powodzeniem ulepszała go pod względem treści i wyglądu, konsekwentnie realizując założenia programowe. Szczególny nacisk położono na problematykę rodzinną, chcąc dopomóc w rozwoju najważniejszej komórki społecznej. Oprócz poważnej problematyki społecznej, kulturalnej, historycznej nie zabrakło rozrywki i humoru. Wiersze zamieszczane pomiędzy dłuższymi tekstami służyły zadumie i refleksji. Wypowiedzi nie były napastliwe ani moralizujące, starano się jedynie wskazywać drogę. Dominował raczej spokojny ton. Druga część miesięcznika służyła podejmowaniu lżejszej problematyki: krajoznawczej, sportowej i rozrywkowej. Cel założycieli „Rodziny Polskiej” aby pogłębić wiedzę odbiorców, ale równocześnie bawić, został osiągnięty poprzez podejmowanie na jej łamach różnorodnej i bogatej problematyki; nie zawsze religijnej. Każdy inteligent mógł znaleźć artykuły odpowiadające jego zainteresowaniom. Redakcja przewidziała również część przeznaczoną tylko dla kobiet i dzieci. Pismo zasługuje na dalsze bardziej szczegółowe badania jego zawartości.

⁸⁸ „RP” 1928, nr 3, s. 93-94.

⁸⁹ „RP” 1928, nr 11, s. 345.